

On ilo kasvaa Liedossa kun perusteet on tiedossa!

Liedon Varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Nimi	Liedon kunnan varhaiskasvatussuunnitelma
Kunta	Lieto
Hyväksymispäivämäärä	Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta 15.5.2019 § 27
Päivitetty versio	1.2.2021

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	1
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	1
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	2
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	5
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	9
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	9
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	12
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	16
2.4 Arvoperusta	19
2.5 Oppimiskäsitys	21
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	23
2.7 Laaja-alainen osaaminen	24
Ajattelu ja oppiminen	25
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	25
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	26
Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	26
Osallistuminen ja vaikuttaminen	27
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	28
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	29
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	29
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	33
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	33
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	34
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	34
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	37
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	40
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	40
Monialainen yhteistyö	41
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	44
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	44
4.2 Pedagoginen dokumentointi	45

4.3 Monipuoliset työtavat	48
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	50
4.5 Oppimisen alueet	53
Kielten rikas maailma	54
Ilmaisun monet muodot	56
Minä ja meidän yhteisömme	58
Tutkin ja toimin ympäristössäni	60
Kasvan, liikun ja kehityn	62
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	65
Kaksikielinen varhaiskasvatus	66
5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	70
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	70
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	74
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	77
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	79
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	81
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	82
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	82

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustalain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustalaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävstä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arviotaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

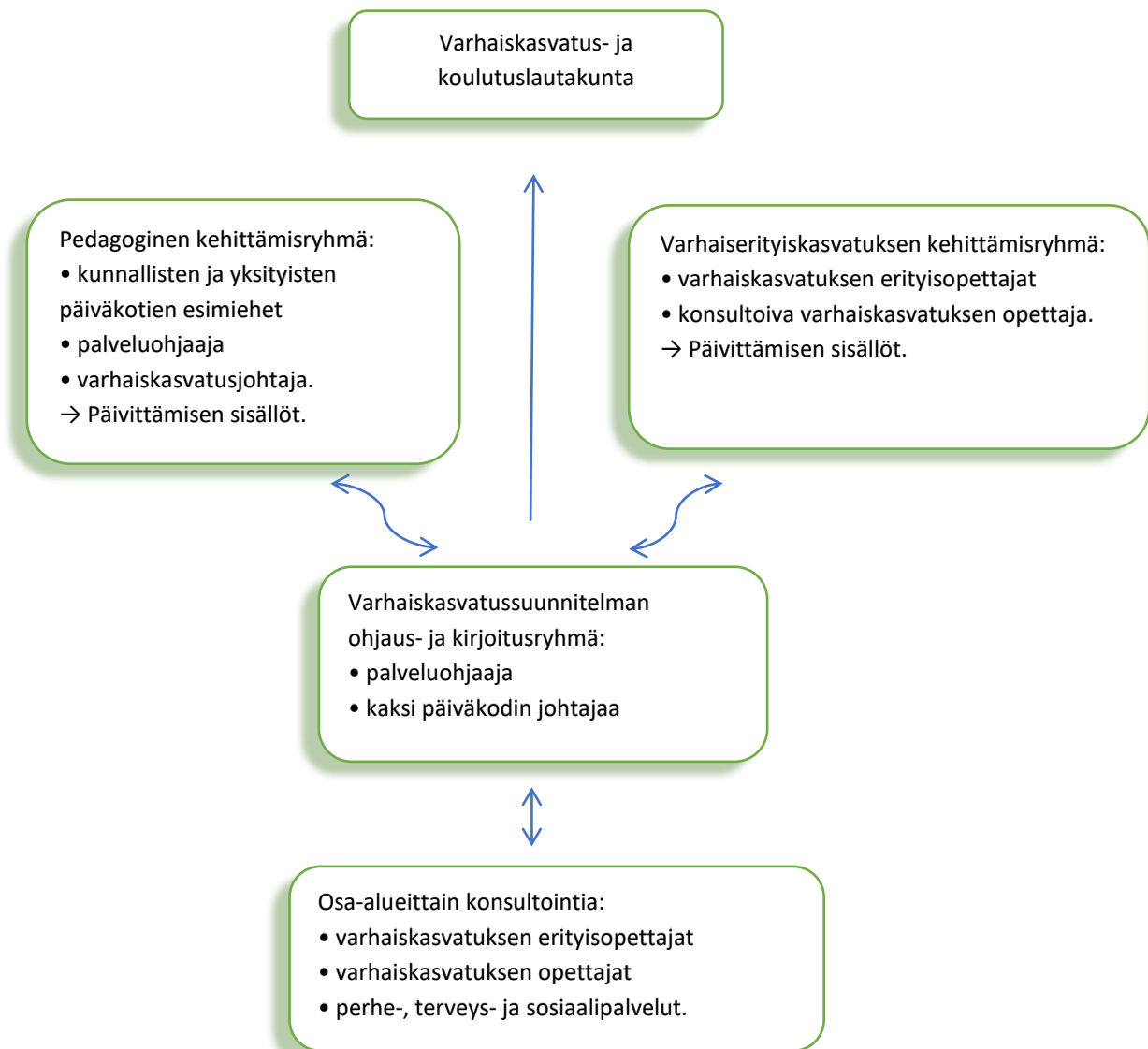

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Liettoa!

Liedon varhaiskasvatussuunnitelmassa paikallisesti päätetyt asiat on kirjattu lapsi kuvan alle. Suunnitelma on valmisteltu yhteistyössä kunnallisten ja yksityisten toimijoiden kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma on kirjattu suomen kielellä ja suunnitelman hyväksyy varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta. Se on luettavissa Liedon kunnan [www-sivulta](#).

Liedon varhaiskasvatussuunnitelmaa noudattavat sekä kunnallinen että yksityinen varhaiskasvatus. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, sekä ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma tehdään kunnan varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Tätä suunnitelmaa noudatetaan myös esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa. **Esiopetussuunnitelma** toimii varhaiskasvatussuunnitelman jatkumona.

Liedon varhaiskasvatuksen kehittämisalueet sovitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Varhaiskasvatuksen kehittämisalueista tehdään säännöllisesti palveluarvioita huoltajille, lapsille ja henkilöstölle. Kyselyiden tuloksia käytetään Liedon varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitettäessä (katso luku 7).

Liedon varhaiskasvatussuunnitelman päivitysprosessi.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 5.4). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen

järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu), jossa painottuvat lapsen omat vahvuudet sekä kiinnostuksen kohteet sekä yksilöllisen tuen tarpeet.

Lapsen vasu laaditaan kunnallisissa päiväkodeissa Wilmassa olevalle lomakkeelle. Jokaisena toimintakautena laaditaan uusi lomake. Edellisen vuoden lomakkeesta on mahdollista kopioida oleellinen tieto uuteen lomakkeeseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa. Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettajat vastaavat lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja käyvät pääsääntöisesti ryhmänsä lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut. Keskustelut käydään vähintään kaksi kertaa toimintavuodessa, syksyllä tai viimeistään kahden kuukauden kuluessa varhaiskasvatuksen alkamisesta. Toinen keskustelu käydään keväällä tai vaihtoehtoisesti lapsen syntymäpäivän aikoihin, ennen lastenneuvola käyntiä.

Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja laatii lasten, ryhmänsä varhaiskasvatussuunnitelmat ja käy keskustelut perheiden kanssa. Perhepäivähoidonohjaaja vastaa siitä, että suunnitelmat tulee laadittua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan selkeät tavoitteet ja menetelmät pedagogiselle toiminnalle, lapsen kasvun ja oppimisen sekä hoidon edistämiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa sovittujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja toiminnalle asetetaan uudet tavoitteet. Tavoitteiden pohjalta laaditaan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma, jossa määritellään sovitut käytännöt ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on toimia toiminnan arvioinnin pohjana, ja sitä päivitetään lapsiryhmän havainnoinnin antaman tiedon perusteella.

Lapsen vasukeskusteluissa toistuu vuosittain Huoli puheeksi- osion kysymykset lapsen vahvuuksista ja perheen hyvinvoinnista ja jaksamisesta. Kysymysten tarkoituksena on auttaa perheitä löytämään ja saamaan kaipaamaansa apua mahdollisimman nopeasti ja helposti.

Lapsen kasvua ja kehitystä seurataan ja dokumentoidaan kasvunkansion avulla, käyttämällä joko digitaalista tai perinteistä kasvunkansiota.

Avoimessa varhaiskasvatuksessa ei tehdä lapselle varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Yksityisissä varhaiskasvatupalveluissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kirjataan käyttäen kunnan kanssa saman sisältöistä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomaketta.

Vasulähtöinen vuosikello

Aika	Suunnittelun painopiste	Tavoite
Elokuu	<ul style="list-style-type: none"> Uusien lasten aloituskeskustelut Tiimisopimus Ryhmävasu: Arjen perusrakenne (siirtymätilanteet, tulo- ja lähtötilanteet, ruokailu ja lepo, varhaiskasvatusympäristö) Lasten havainnointi ja pedagoginen dokumentointi alkaa, ja jatkuu läpi toimintavuoden 	<ul style="list-style-type: none"> Yhteiset periaatteet ja toimintatavat, tavoitteena kiireettömyys joka mahdollistaa tutustumisen ja arjen suunnittelun lasten tarpeita huomioiden Lasten yksilöllisten vahvuuksien ja kehittyessä olevien tietojen ja taitojen sekä mielenkiinnonkohteiden selvittäminen (lasten vasujen pohjaksi) Lasten ja vanhempien jatkuva osallisuus
Syyskuu	<ul style="list-style-type: none"> Syyskauden lasten vasujen laatiminen sekä vasukeskustelut alkavat, mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään syntymäpäivän ajankohtaa ja neuvolakäyntiä Ryhmävasujen laatiminen ja arviointi jatkuvat Toiminnan suunnittelu laaditun rungon ja vastuujakojen mukaisesti 	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen vasukeskustelu käydään kahden kuukauden kuluessa varhaiskasvatuksen aloittamisesta Lasten vasujen arviointi on säännöllistä ja jatkuvaa Yhteiset tavoitteet ja sopimukset siitä, miten varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia
Lokakuu	<ul style="list-style-type: none"> Syyskauden lasten vasujen laatiminen sekä vasukeskustelut jatkuvat Ryhmävasun laatiminen ja arviointi jatkuvat Ympäristön arviointi ja muokkaaminen huomioiden lasten mielenkiinnonkohteet ja ominaiset tavat toimia 	<ul style="list-style-type: none"> Ympäristön rakentaminen mielenkiintoa herättäväksi, oppimisen haastavaksi sekä lasten omaehtoisen toiminnan mahdollistavaksi
Marraskuu	<ul style="list-style-type: none"> Vasukeskustelut on käyty marraskuun loppuun mennessä Toiminta lasten pedagogisten tavoitteiden mukaista Ryhmävasun laatiminen ja arviointi jatkuvat Kasvattajat sitoutuvat yhteisiin tavoitteisiin 	<ul style="list-style-type: none"> Vastaako varhaiskasvatusympäristö lasten tarpeita, toteutuuko lasten vasuihin kirjatut tavoitteet ja sopimukset arjessa? Tarvitaanko uusia lapsikohtaisia tavoitteita?
Joulukuu	<ul style="list-style-type: none"> Lasten havainnointi jatkuu 	
Tammikuu	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasuun kirjattujen periaatteiden, tavoitteiden toteutumisen arviointi ja uudelleen suuntaaminen Lapsiryhmän havainnointi jatkuu Kevään tarkennettu suunnitelma lasten mielenkiinnon kohteita huomioiden 	<ul style="list-style-type: none"> Realistinen näkymä ryhmävasun toteutumiseen arjessa => mitä pitää kehittää
Helmikuu	<ul style="list-style-type: none"> Toiminnan suunnittelu jatkuu laaditun rungon ja vastuujakojen mukaisesti 	
Maaliskuu	<ul style="list-style-type: none"> Toteutuuko lasten vasuihin kirjatut tavoitteet ja sopimukset arjessa? 	
Huhtikuu	<ul style="list-style-type: none"> Aloitetaan kevään vasukeskustelut 	<ul style="list-style-type: none"> Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään syntymäpäivän ajankohtaa ja neuvolakäyntiä
Toukokuu - Kesäkuu	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävasun toteutumisen arviointi Jos lapsi vaihtaa uuden toimintakauden alussa toiseen ryhmään, pidetään siirtopalaveri ja tutustutaan lapsi uuteen ryhmään mahdollisuuksien mukaan. 	<ul style="list-style-type: none"> Vanhempien ja henkilöstön yhteinen arvio lasten vasujen toteutumisesta varhaiskasvatuksen arjessa Lasten arviointi päiväkodin arjesta
Heinäkuu	<ul style="list-style-type: none"> Lasten havainnointi ja pedagoginen dokumentointi sekä lapsilähtöinen toiminta jatkuvat 	

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämäänsä tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säästösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimitilin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka

tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;

- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon kunnassa varhaiskasvatuspalveluita järjestetään sekä kunnallisesti että yksityisesti. Perheitä tuetaan yksityiseltä palveluntuottajalta hankittujen varhaiskasvatuspalvelujen maksamisessa palvelusetelillä.

Liedossa on varhaiskasvatuksen palveluohjaaja, joka koordinoi lasten sijoittelun varhaiskasvatuksen paikkoihin. Hän vastaa myös yksityisten palveluntuottajien ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta.

Ruotsinkielinen varhaiskasvatus

Liedon kunnassa ruotsinkielistä varhaiskasvatusta järjestetään ruotsinkielisille lapsille Kisakallion päiväkodin ruotsinkielisessä ryhmässä. Mikäli ryhmään jää vapaita paikkoja, voidaan myöntää paikka myös suomenkielisille lapsille. Ryhmässä voidaan järjestää myös esiopetusta, jos Turku ei pysty tarjoamaan lietolaisille lapsille esiopetuspaikkaa.

Perheillä on mahdollisuus hakeutua palvelusetelillä myös muiden kuntien yksityisten palveluntuottajien järjestämään kaksikieliseen varhaiskasvatukseen.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustoinnista ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedossa varhaiskasvatusta tarjotaan seuraavissa eri palvelumuodoissa:

- Liedon kunnalliset päiväkodit
- Kunnallinen perhepäivähoito
- Avoin varhaiskasvatus
- Vuorohoito
- Palveluseteli, yksityiset päiväkodit ja perhepäivähoitajat
- Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään esiopetusyksikön yhteydessä.

Liedon kunnan varhaiskasvatuspalveluissa perhepäivähoito ja päiväkodit tekevät alueellisesti yhteistyötä. Perhepäivähoidon ohjaus on jaettu päiväkodin johtajille.

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut toimivat Perhepesässä Liedon keskustassa sekä päiväkotien yhteydessä vuosittaisen tarpeen mukaan. Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesta toiminnasta. Opettaja ja lastenhoitaja ohjaavat yhdessä toimintaa.

Liedon kunnassa toimii konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja useimmissa päiväkodeissa on varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Varhaiskasvatuksesta siirryttäessä esiopetukseen Liedossa esiopetuspaikka osoitetaan ensisijaisesti ilmoitetun lähikoulun yhteydessä toimivasta esiopetusryhmästä. Mikäli kaikki esioppilaat eivät mahdu koulujen yhteydessä toimiviin esiopetusryhmiin, ostaa kunta esiopetuspalvelua yksityiseltä palveluntuottajalta. Esiopetusryhmässä tulee olla vähintään 13 lasta ja enintään 21 lasta.

Varhaiskasvatuksen palveluohjaaja antaa ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista kunnallisista ja yksityisistä varhaiskasvatuspalveluista. Palveluohjaajalle kuuluu myös yksityisten päiväkotien ohjaus ja valvonta.

Yksityisiä perhepäivähoitajia valvoo kunnallisen päiväkodin johtaja.

Yksityisten palveluntuottajien valvonta- ja ohjauskäyntejä tehdään vähintään kerran vuodessa valvonta-asiakirjan mukaisesti.

Liedon kunta velvoittaa yksityisiä varhaiskasvatuspalveluiden tuottajia osallistumaan yhteisiin palavereihin, koulutuksiin ja kehittämispäiviin.

Palveluohjauksen prosessi

Perhe tekee sähköisen varhaiskasvatushakemuksen
Liedon kunnan kotisivujen kautta.

Yksityiseen varhaiskasvatukseen haettaessa perhe tiedustelee ensin yksityisestä
päiväkodista/perhepäivähoitajalta onko vapaita paikkoja.

Palveluohjaaja on yhteydessä päiväkodin johtajaan/ yksityiseen palveluntuottajaan
tarkastaakseen mahtuuko lapsi toiveen mukaisesti päiväkotiin tai perhepäivähoitajalle.
Palveluohjaaja on perheeseen yhteydessä,
jos ensisijainen toive ei toteudu.

Palveluohjaaja tekee päätöksen kunnallisesta varhaiskasvatuspaikasta
tai palvelusetelipäätöksen ja lähettää sen perheelle sähköisesti.

Päätöksen saatuaan perhe on yhteydessä päiväkodin johtajaan tai palveluntuottajaan.
Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa tehdään sopimus
lapselle varatusta varhaiskasvatusajasta.

Yksityisessä varhaiskasvatuksessa palveluntuottaja tekee asiakkaan kanssa palvelusopimuksen.
Palvelusopimuksen ja perheen tulotietojen perusteella määritetään palvelusetelin arvo.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen, hän tuo mukanaan aiemman elämäkokemuksensa. Varhaiskasvatuksen alussa **Hyvän aloituksen polku** luo perustan lapsen, huoltajien ja henkilöstön yhteiselle kasvun ja oppimisen polulle.

Hyvän aloituksen polku

Hyvän aloituksen polun lähtökohtana on lapsen ja huoltajan osallisuus.

Varhaiskasvatusryhmään tutustuminen ja luottamussuhteiden rakentaminen aloitetaan hyvissä ajoin ennen varhaiskasvatuksen aloitusta. Tutustumisvaiheen aikana sekä lapsi että huoltaja oppivat tuntemaan varhaiskasvatuksen rutiinit, ryhmän lapset ja henkilökunnan. Samalla henkilökunta oppii tuntemaan lapset ja huoltajat. Tutustumisvaiheen aikana perheen kanssa työskentelee pääsääntöisesti sama kasvattaja.

Alkukeskustelu

Huoltajat tulevat tutustumaan varhaiskasvatuspaikkaan. Samalla pidetään alkukeskustelu, jossa keskustellaan perheen arvoista, toiveista, ajatuksista ja varhaiskasvatuksen tarpeesta sekä käydään läpi käytäntöjä ja toimintatapoja. Tämän lisäksi laaditaan sopimus sovitusta varhaiskasvatusajasta ja suunnitellaan yhdessä tutustumisjakson eteneminen.

Lapseen tutustuminen tutussa lähiympäristössä

Tutustumiskäynnin aikana lapsi ja kasvattaja pääsevät tutustumaan toisiinsa lapselle turvallisessa lähiympäristössä. Tutustumiskäynti kestää noin puolituntia.

Varhaiskasvatusryhmään tutustuminen

Lapselle annetaan mahdollisuus tutustua huoltajan kanssa varhaiskasvatusryhmään ja kasvattajiin. Samalla kasvattajat tutustuvat lapseen ja huoltajiin. Tutustumisjakson toivotaan tapahtuvan tulevia hoitoaikoja mukailten esim. aamupäivällä tai iltapäivällä. Tavoitteena on, että lapsi tutustuu erilaisiin päivän aikana tapahtuviin toimintoihin esim. ulkoiluun, ruokailuun, päivälepoon. Huoltajan kanssa tapahtuvalta tutustumisjaksolta ei peritä asiakasmaksua.

Alkuvaihe voi tuntua huoltajasta työläältä, etenkin huoltajan ja lapsen ero. Huoltajien on hyvä keskustella lapsen kanssa varhaiskasvatukseen siirtymisestä. Lapsen ikävää helpottamaan päiväkotiin voi tuoda esim. perheen valokuvan, jota hän voi halutessaan katsella. Huoltajilla on mahdollisuus kysyä lapsen päivästä soittamalla tai tekstiviestillä.

Ryhmästä / päiväkodista / perhepäivähoidosta toiseen siirtyminen

Ryhmästä toiseen siirtymisessä huomioidaan sekä lapsi että yhteistyö perheen kanssa. Lapsi ja perhe ovat jälleen uuden muutosprosessin kynnyksellä. Lapselle puhutaan ryhmän vaihdoksesta

kotona ja varhaiskasvatuksessa. Vanhan ryhmän kasvattaja käy muutaman kerran lapsen kanssa uudessa ryhmässä tutustumassa. Tämän jälkeen lapsi totuttelee uuteen ryhmäänsä uusien kasvattajien kanssa muutaman tunnin kerrallaan. Huoltajalla on mahdollisuus käydä tutustumassa lapsensa kanssa uudessa ryhmässä aamu- tai iltapäivän ajan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tiedot siirretään siirtokeskustelussa uuden ryhmän kasvattajille. Tarvittaessa keskustelussa on mukana myös huoltaja. Samalla keskustellaan perheen toiveista ja ajatuksista sekä käydään läpi uuden ryhmän käytäntöjä ja toimintatapoja. Huoltajalla on mahdollisuus kysyä lapsen päivästä soittamalla tai tekstiviestillä lapsen siirryttyä uuteen ryhmään.

Päiväkodista toiseen siirryttäessä pidetään siirtopalaveri, johon osallistuvat uuden ja vanhan ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja sekä huoltajat ja mahdollisesti lasta kuntouttavat asiantuntijat. Lähettävän tahon varhaiskasvatuksenopettaja vastaa siitä, että lasta koskevat asiakirjat siirtyvät uuteen päiväkotiin suojatulla sähköpostilla tai postitse.

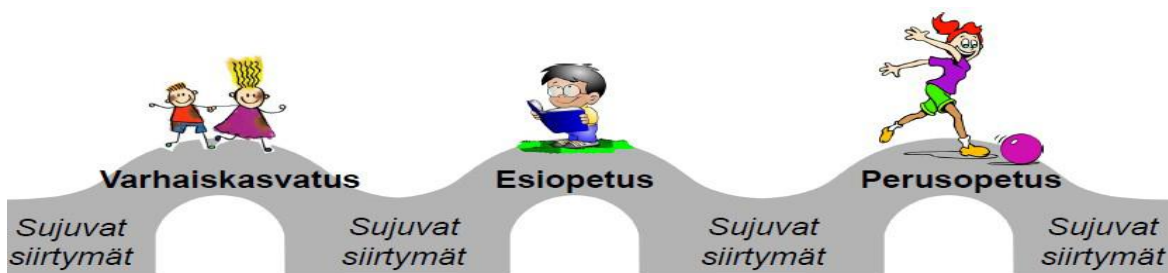
Esiopetukseen siirtyminen

Liedossa esiopetuspaikka osoitetaan ensisijaisesti ilmoitetun lähikoulun yhteydessä toimivasta esiopetusryhmästä. Mikäli kaikki esioppilaat eivät mahdu koulujen yhteydessä toimiviin esiopetusryhmiin, ostaa kunta esiopetuspalvelua yksityiseltä palveluntuottajalta. Esiopetusryhmässä tulee olla vähintään 13 lasta ja enintään 21 lasta.

Lapsen siirtyessä esiopetukseen tiedot lapsen kasvusta ja kehityksestä siirtyvät esiopetukseen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mukana. Esiopetukseen siirryttäessä pidetään siirtopalaveri, johon osallistuvat uuden ja vanhan ryhmän varhaiskasvatuksen kasvattajat. Lähettävä taho vastaa siitä, että lasta koskevat asiakirjat siirtyvät esiopetukseen.

Kotihoidosta esiopetukseen tulevien lasten ja huoltajien kanssa toteutetaan varhaiskasvatuksessa käytettävää **Hyvän aloituksen polun esiopetuksen alkukeskustelua**. Esiopetusta esitellään **Liedon esiopetussuunnitelma -videolla** kunnan verkkosivulla.

Tavoitteena on eheä oppimisen polku kodista varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Sujuvat siirtymät. OPH 2017

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyöskentelylle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja esteettistä ajatteluaan.

Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatusta luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon kunnassa varhaiskasvatuksen arvoista keskustellaan yhdessä lasten, huoltajien ja yksikön henkilöstön kanssa. Nämä arvot, sekä miten ne konkreettisesti toteutuvat arjessa, kirjataan niin ryhmien, kuin myös lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin. Arvojen toteutumista seurataan ja arvioidaan toimintakauden aikana. Liedon varhaiskasvatuksen kehittämisalue on henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä liikuntaa tukeva toimintakulttuuri.

Lapsuuden itseisarvo

Minä olen arvokas,
minä kelpaan!
Minulla on turvallinen olo!

Perheiden moninaisuus

Minun perhe on tärkeä
minulle ja siksi myös sinulle!

Ihmisenä kasvaminen

Minä kasvan, kehityn ja opin!
Minä välitän, kunnioitan
muita!

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Minä saan olla minä ja sinä
saat olla sinä,
yhdessä pohdimme ja
opimme!
Hyvä me!

Lapsen oikeudet

Minä tulen kuulluksi,
nähdyksi ja ymmärretyksi!
Minulla on oikeus ystäviin,
leikkiin ja oppimiseen!

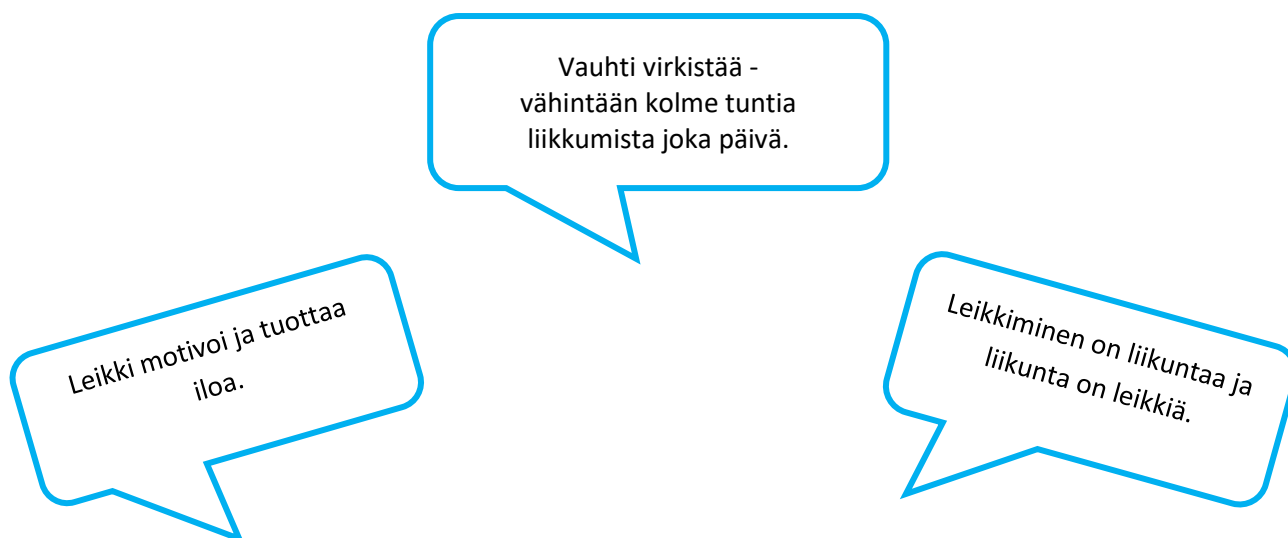

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Liettoa!

Liedon varhaiskasvatuksessa korostetaan liikunnan merkitystä oppimista edistävänä. Varhaiskasvatusympäristöjä käytetään ja muokataan siten, että ne kannustavat lapsia aktiiviseen liikkumiseen, toimintaan, leikkiin ja onnistumisen kokemuksiin.

Koko Liedon kunnallinen varhaiskasvatus on mukana valtakunnallisessa liikkumisen- ja hyvinvoinninohjelmassa Liikkuva varhaiskasvatus. Liikkumisen tulee olla pedagogisesti perusteltua ja kokonaisvaltaisesti läsnä päiväkodin arjessa.

Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset, OKM 2016:12

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja

läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

*Tekemällä taitoja.
Monipuolisuus kunniaan.*

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omaan vaikutusmahdollisuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Kuuntele -
anna lapselle mahdollisuus
vaikuttaa.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista.

Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

**Tässäpä on tietoa, miten lapsi
on osa Lietoa!**

Toimintakulttuurin kehittäminen

Varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittämisryhmä koostuu varhaiskasvatuksen esimiehistä, arvioi varhaiskasvatuksen kehittämistä ja suunnittelee Liedon kunnan varhaiskasvatuksen toimintaa. Kehittämisryhmä määrittelee kehittämisalueen kolmen vuoden välein palveluarvion tulosten pohjalta. Koulutussuunnitelma laaditaan kehittämisalueen mukaisesti, ja varhaiskasvatuksen koko henkilöstö osallistuu yhteiseen koulutuspäivään kerran vuodessa.

Varhaiserityiskasvatuksen kehittämisestä vastaavat varhaiskasvatuksen erityisopettajien verkoryhmä, joka kokoontuu kerran kuukaudessa.

Lisäksi Liedossa toimii varhaiskasvatuksen liikunnan ohjausryhmä, joka koostuu liikuntatoimen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen henkilöstöstä. Ohjausryhmän keskeinen tehtävä on arvioida ja edistää liikunnallista varhaiskasvatusta.

Oppiva yhteisö

Henkilöstö arvioi ja havainnoi jatkuvasti omaa pedagogista toimintaansa.

Jatkuvan havainnoinnin ja arvioinnin kautta päivitetään tiimipalaverissa ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa huomioiden siinä myös lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Näiden pohjalta ryhmän henkilöstö muokkaa ja kehittää ryhmän toimintaa ja oppimisympäristöä.

Päiväkodin johtaja toimii oppivan yhteisön rakentajana ja suunnan näyttäjänä. Johtaja käy tiimin palaverissa vähintään kerran syksyssä ja kerran keväessä. Tässä henkilöstön itsearviointi, tiimisopimus ja ryhmävasu toimivat työvälineinä. Arviointia avataan tarkemmin luvussa 7 Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.

Jokaisessa päiväkodissa on nimetty yksi liikunnan yhteyshenkilö, joka toimii yhteydessä liikunnan ohjausryhmän kanssa, vastaa Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman käytöstä, käy koulutuksissa ja tuo sieltä tietoa takaisin päiväkotiin. Tämän lisäksi jokaisessa ryhmässä toimii liikuntaveturi, jotka yhdessä liikunnan yhteyshenkilön ja päiväkodin johtajan kanssa kehittävät, suunnittelevat ja arvioivat liikunnallista toimintakulttuuria päiväkodissa.

Liedon varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittäminen

Kuntataso

Pedagoginen kehittämisryhmä

Kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuspalveluiden esimiehet sekä varhaiskasvatusjohtaja.

→ Suunnittelee, seuraa ja arvioi varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä.

Varhaiserityiskasvatuksen kehittämisryhmä

Kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuksen erityisopettajat.

→ Suunnittelee, seuraa ja arvioi varhaiserityiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä.

Kehittämis- ja koulutuspäivät

Kunnallinen ja yksityinen varhaiskasvatuksen henkilöstö.

Liikunnan ohjausryhmä

Liikuntatoimi ja kunnallisen varhaiskasvatuksen henkilöstöä.

→ arvioi ja kehittää liikunnallista varhaiskasvatusta.

Päiväkodit

Johtoryhmä

Päiväkodin johtaja, varajohtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

→ Suunnittelee, seuraa ja arvioi toimintakulttuurin kehittämistä päiväkodin näkökulmasta. Ryhmä pohtii mm. tukea tarvitsevien lasten ryhmiin sijoittumista, henkilöstön sijoittumista ryhmiin, työvuorojen toimivuutta, työyhteisön ilmapiiriä.

Pedagoginen tiimi

Päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen opettajat, jotka toimivat tiimivastaavina.

→ Kehittää ja arvioi yksikön pedagogista toimintakulttuuria. Tieto kulkee tiimivastaavien kautta tiimeihin ja takaisinpäin.

Perhepäivähoito

Perhepäivähoidon ohjausryhmä

Kunnalliset perhepäivähoidon ohjaajat.

→ Suunnittelee, seuraa ja arvioi kunnallisen perhepäivähoidon toimintakulttuurin kehittämistä. → Valvoo yksityistä perhepäivähoitoa.

Perhepäivähoitajien alueelliset tiimit

Kunnalliset perhepäivähoidon ohjaajat ja hoitajat.

→ Suunnittelee, seuraa ja arvioi omaa toimintaansa yhdessä ohjaajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen opettajan Suunnittelu – Arviointi – Kehittäminen -aika osana toimintakulttuurin kehittämistä

Liedossa varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät Suunnittelu – Arviointi – Kehittäminen aikaa (S-A-K -aika) seuraavilla tavoilla.

Lapsen tasolla:

Varhaiskasvatussuunnitelmien sekä tuen tarpeen suunnitelmien laatiminen

- havainnointi, kartoittaminen ja pedagoginen dokumentointi
- pedagogisten dokumenttien purkaminen
- huoltajien tapaamiseen valmistautuminen
- suunnitelmien kirjaaminen
- suunnitelmissa sovittujen asioiden läpikäynti ryhmän toisen opettajan kanssa, johon myös päiväkodinjohtaja voi osallistua
- asetettujen tavoitteiden saavuttamisen arviointi ja kehittäminen
- suunnitelmien huomioiminen ryhmän toiminnan suunnittelussa

Lapsiryhmän tasolla:

Koko lapsiryhmän / pienryhmän / lapsen yksilöllisen pedagogisen toiminnan suunnittelu, valmistelu, arviointi ja kehittäminen

- päivittäinen pedagogisen toiminnan suunnittelu, valmistelu arviointi ja kehittäminen
- oppimisympäristön suunnittelu, rakentaminen, muokkaaminen arviointi ja kehittäminen
- suunnitelmissa asetettujen tavoitteiden huomioiminen ryhmävasussa
- pedagogisen materiaalin kokoaminen ja valmistaminen
- pedagoginen dokumentointi esim. ryhmän viikkokirjeen kirjoittaminen
- oman tiimin tiimipalaverin suunnittelu
- omaehtoinen ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen
- varhaiskasvatuksen opettajat voivat käyttää S-A-K -aika moniammatilliseen työryhmätyöskentelyyn mikäli katsovat sen lapsiryhmän toiminnan kannalta tarpeelliseksi.

Yksikön tasolla:

- pedagogiset palaverit: tiimivastaavat, varhaiskasvatuksen opettajat
- iltatapahtumien suunnittelu ja valmistelu.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntyä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus

edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Kiusaamisen ehkäisy

Liedon varhaiskasvatus perustuu lapsilähtöisyyteen, jossa lapsi on toimija, ja kasvattaja toimii hänen tukena ja turvanaan. Kasvattajat luovat turvallisen varhaiskasvatusympäristön, jossa jokainen tulee nähdyksi ja kuulluksi. Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ehkäisy ovat tärkeä osa kasvatustyötä, minkäänlaista kiusaamista ei hyväksytä. Liedossa on käytössä **Kiusaamisen ehkäisyn -suunnitelma**.

Sensitiiviset kasvattajat tekevät jatkuvaa lasten havainnointia ja kuuntelevat mitä lapsi kertoo kokemastaan. Lasten kertomukset ja kokemukset otetaan aina vakavasti. Lapsiryhmissä kiinnitetään erityistä huomiota positiivisiin vuorovaikutussuhteisiin. Näin toimien kiusaamista voidaan ehkäistä ja siihen päästään puuttumaan välittömästi.

Huoltajilla on mahdollisuus osallistua kiusaamisen vastaiseen työhön esim. osallistumalla vanhempainiltoihin ja vanhempainyhdistystoimintaan.

Kiusaamisen muodot

- sanallinen
- fyysinen
- psyykkinen

Henkilöstö

- kiusaamista EI hyväksytä
- turvallisen ympäristön luominen
- myönteinen ilmapiiri
- jatkuva havainnointi
- sensitiivisyys

Henkilöstö ja huoltajat

- avoin yhteistyö
- osallisuus

Henkilöstö ja lapset

- tunteiden käsitteleminen
- opetellaan kunnioittamaan jokaisen oikeutta fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen
- opetellaan sanomaan EI, jos jokin ei tunnu hyvältä; turvataidot
- sadut, draama
- vuorovaikutusleikit

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4.). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Mahdollisuus liikkumiseen on luonnollinen osa oppimisympäristöjä.

Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä
Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset

- 1. Vauhti virkistää - vähintään kolme tuntia liikkumista joka päivä**
Aktiivinen tekeminen innostaa - liika istuminen on ikävää
- 2. Kohti liikkuvaa elämäntapaa - perhe tärkeä roolimalli**
- 3. Kuuntele - anna lapselle mahdollisuus vaikuttaa**
- 4. Tekemällä taitoja - monipuolisuus kunniaan**
- 5. Ympäristö haastaa ja hauskuuttaa - ulkona unelmat todeksi**
- 6. Välineet ja lelut - innosta kokeilemaan**
- 7. Ohjattu liikunta - onnistumisen elämyksiä**
- 8. Liikunta varhaiskasvatuksessa - jokaisen lapsen oikeus**
- 9. Koko kylä liikuttaa - kaikki yhteistyössä**

Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset, OKM 2016:12

Sisätilat

Tiloja ja kalusteita käytetään monipuolisesti, muunnellen niitä lasten liikkumisen, leikkimisen ja mielikuvituksen tarpeiden mukaan.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä rikastutetaan ajanmukaisilla leluilla, liikuntavälineillä ja materiaaleilla. Välineitä on valittu niin, että ne mahdollisimman monipuolisesti kehittäisivät lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja.

Materiaalit ja välineet ovat lasten saatavilla.

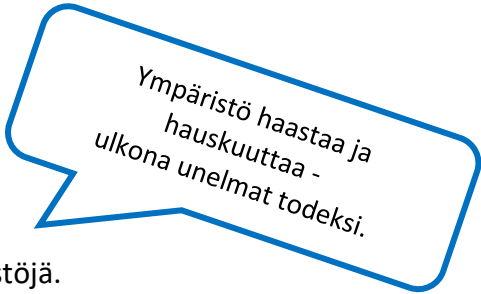
Joustavaa pienryhmätoimintaa kehitetään yli ryhmärajojen mm. kaverisuhteiden ja mielenkiintojen huomioimiseksi sekä toiminnallisuuden lisäämiseksi.

Lähiympäristö

Pihaa ja lähiympäristöä hyödynnetään oppimisympäristöinä, joissa leikitään, liikutaan ja tutkitaan.

Liedossa liikuntatoimi ja varhaiskasvatus tekevät yhteistyötä päiväkotien pihojen liikuntamahdollisuuksien lisäämiseksi.

Liedossa luonto ja metsä ovat luonnollinen osa oppimisympäristöjä.

Ympäristö haastaa ja hauskuuttaa -
ulkona unelmat todeksi.

Tieto- ja viestintäteknologia

Päiväkodeissa on käytössä erilaisia laitteita (esim. tabletit/iPadi, videotykki ja valkokangas, kannettava tietokone, Beebot).

Laitteet ovat osa oppimisympäristöjä ja niitä käytetään mm. liikkumiseen, leikkiin, yhdessä oppimiseen ja dokumentointiin.

Perhepäivähoidossa voidaan käyttää hoitajan omia laitteita.

Psyykinen ympäristö

Kasvattaja edistää omalla positiivisella asenteellaan lasten hyvinvointia. Leikin, huumorin ja hassuttelun kautta, luodaan positiivinen ilmapiiri lapsiryhmään.

Lasta kunnioittava, kannustava ja tasa-arvoa tukeva turvallinen ilmapiiri luo perustan lapsilähtöiselle toiminnalle ja lapsen osallisuudelle.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien yhteistyö on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Yhteistyö huoltajien kanssa

Luvussa 2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua on kuvattu Liedossa toteutettavaa Hyvän aloituksen polkua.

Varhaiskasvatusryhmään tutustuminen ja luottamussuhteiden rakentaminen aloitetaan hyvissä ajoin ennen varhaiskasvatussuhteen alkamista. Päivittäisen yhteistyön kautta mahdollistetaan huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen. Lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman kautta tulevat perheen arvot ja asenteet sekä toimintatavat osaksi toimintakulttuuria.

Yhteistyömuotoina toimivat myös esimerkiksi toiminnalliset vanhempainillat ja vanhempainyhdistys toiminta. Lisäksi palveluarvio -kyselyn kautta huoltajat pääsevät vaikuttamaan varhaiskasvatuksen kehittämiseen muiden yhteistyömuotojen lisäksi.

*Kohti liikkuvaa elämäntapaa -
perhe tärkeä roolimalli.*

Wilma toimii viestintävälineenä kunnallisissa päiväkodeissa varhaiskasvatuksen ja huoltajien välillä. Viestinnässä mm. viikkokirjeen muodossa huoltajat saavat tietoa lapsensa ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden mukaisesta toiminnasta. Viikkokirjeeseen on mahdollista sisällyttää tallenteita, joissa ei ole tunnistetietoja. Tunnistetietoja sisältäviä viikkokirjeitä (valokuvat, videot) varten pyydetään tietosuojaohjeistuksen mukaan täsmälupa. Lupa kysytään Wilman lomakkeella toimintavuoden alussa tai lapsen aloittaessa hoidon. Päiväkotien pedagogisia dokumentteja sisältävät viikkokirjeet lähetetään huoltajille suojatulla linkillä.

Monialainen yhteistyö

Varhaiskasvatuksessa toimitaan monialaisesti yhteistyössä lasten ja perheiden kanssa, heidän tarpeiden ja toiveiden mukaan. Luvussa 5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana kuvataan Liedon varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja tuen järjestämisen näkökulmasta.

Perhekeskus

Liedossa Perhekeskus kokoaa lapsiperheiden palvelut yhteen tarjoten perheille varhaista, oikea-aikaista apua ja tukea lähellä arkea, matalalla kynnyksellä. Liedon perhekeskusyksikköön kuuluvat perheneuvola, nuorten mielenterveystyötä tekevä sairaanhoitaja sekä perhepalvelut. Yksikköön kytkeytyvät verkostoitumalla neuvola, kouluterveydenhuolto, sivistyspalvelut, seurakunta ja eri yhdistykset.

Terveydenhuolto:

- Lastenneuvolan kanssa varhaiskasvatuksen kasvattajat arvioivat lapsen kasvua ja kehitystä yhteistyölomakkeen avulla.
- Toteuttaa ryhmäneuvola toimintaa, jonka tarkoituksena on tavoittaa kerralla laajasti ikäluokkaa. Ryhmäneuvola toteutetaan yhteistyössä kunnan muiden palvelujen kanssa. Näin neuvolakäynnin yhteydessä perheille tarjotaan mahdollisuutta tutustua myös muihin perheille suunnattuihin kunnan palveluihin.

Perhepalvelut:

- Tuottaa varhaisessa vaiheessa annettavia ehkäiseviä palveluita, joiden tavoitteena on tunnistaa ja ehkäistä lapsiperheiden vaikeuksia ja siten helpottaa lapsiperheiden arkea.
- Toteuttaa perhekahvila toimintaa yhteistyössä päiväkotien kanssa. Toiminnan tarkoituksena on tuoda näin toimintaa perheille tutuksi ja samalla madaltaa palveluihin hakeutumisen kynnyksiä.

Perheneuvola:

- Tuottaa palveluja lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi, perheiden vuorovaikutussuhteiden tukemiseksi sekä traumaattisten kriisien käsittelemiseksi.

Lastensuojelu:

- Tehtävänä on turvata lapsen oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla vanhempia lasten kasvatuksessa sekä tarvittaessa tekemällä perhe- ja yksilökohtaista työtä.

Lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyön perustuu sosiaalihuoltolain 35 § ja lastensuojelulain 25 § mukaisesti. Niiden mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö on ilmoitusvelvollinen lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta. Huoltajille kerrotaan ilmoittamisvelvollisuudesta, kun kyseessä on palvelun tarpeen arviointi tai lastensuojelu ilmoitus.

Poliisi:

- Tehtävänä on turvata lapsen oikeudet turvalliseen elämään.

Mikäli kyseessä on epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta rikoslain lukujen 20 -21 mukaisesti, on varhaiskasvatus henkilöstöllä edellä mainitun lastensuojelulain 25 § mukaan asiasta ilmoitusvelvollisuus myös poliisille. Tällöin huoltajille ei tutkinnallisista syistä voida heti kertoa rikosepäilyistä eikä ilmoituksen tekemisestä.

Kolmas sektori:

- Yhteistyötahot koostuvat monista eri toimijoista.

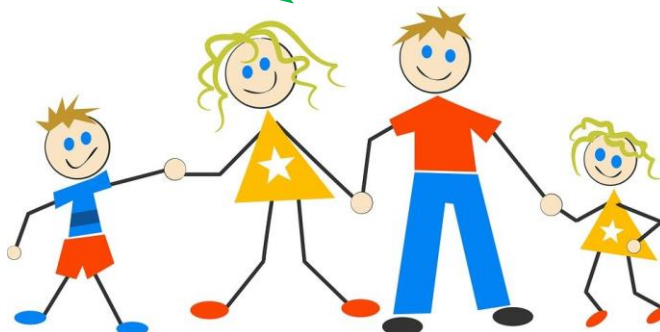
Niitä ovat mm. lastensuojelujärjestöt, partio, urheiluseurat ja seurakunta.

Koko kylä liikuttaa -
kaikki yhteistyössä.

Yhteistyötä tehtäessä on tarpeen huomioida mm. perheen vakaumukseen liittyvät asiat. Saako esimerkiksi lapsi osallistua seurakunnan kanssa tehtävään yhteistyöhön, joita ovat mm. kirkkovartit, juhlapyyhiin liittyvät esitykset ja tapahtumat.

Missä asioissa lapsi on hyvä, minkälaiset asiat sujuvat lapsen kanssa hyvin?

Miten jaksat/voit? Oletko huolissasi jostain?

Jos tulee tilanne, että tarvitset apua, onko sinulla joku, jonka kanssa voit keskustella? Keneltä saat apua?

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän

kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon kunnan varhaiskasvatuksessa kehittämisen kohteena vuosina 2021 - 2023 on *Henkilöstön ja lasten välinen vuorovaikutus sekä lasten liikuntaa tukeva toimintakulttuuri*. Tavoitteena on kehittää henkilöstön ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta lapsen myönteistä kehitystä ja oppimista tukevaksi. Henkilöstöllä tulee olla sensitiivinen tapa kohdata lapset ja huomioida heidän emotionaaliset, kognitiiviset ja motoriset tarpeensa sekä vastata niihin lasten näkökulmat ja aloitteet huomioiden. Oppimisympäristöjä rikastutetaan monipuolisilla kalusteilla ja liikuntavälineillä.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja

oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon varhaiskasvatuksessa pedagogisen dokumentoinnin välineinä toimivat mm. lapsen kasvun kansio joko digitaalisena tai perinteisenä kasvunkansiona, lapsen yksilöllinen sekä ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma, viikkokirje, erilaiset dokumentointiseinät tai -pöydät.

Kasvun kansio on kodin ja varhaiskasvatuksen yhdessä rakentama tarina lapsen varhaisvuosista. Kasvun kansio kannustaa lasta luottamaan itseensä ja omiin kykyihinsä, se tekee oppimisen näkyväksi ja tuo oppimisen iloa ja yhteenkuuluvuutta.

- Lapsen osallisuus: tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista, kehitymisestä ja oppimisesta, ajatuksista ja sanoista (haastattelut, piirroksot, sadutus, valokuvat, ajatukset, puheet, lapsen itsearviointit).
- Vanhempjen osallisuus: tietoa lapsen elämästä kotona (haastattelut, piirroksot, sadutus, valokuvat, ajatukset, puheet, lapsen itsearviointit). Vanhemmat voivat liittää dokumentteja lapsen kasvun kansioon. Kansion avulla vanhemmilla on myös mahdollista arvioida lapsensa varhaiskasvatusta.
- Kasvattajan osuus: Ryhmän koko henkilökunnan tehtävänä on rakentaa lapsen kanssa yhdessä kasvun kansiota havainnoimalla ja dokumentoimalla lasten kiinnostuksen kohteita, oppimista ja ajatuksia. Varhaiskasvatuksen opettaja purkaa S-A-K -ajallaan näitä pedagogisia dokumentteja. Tiimipalaverissa suunnitellaan, miten havaintojen kautta kehitetään ryhmän toimintaa ja oppimisympäristöä. Muutokset kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan.

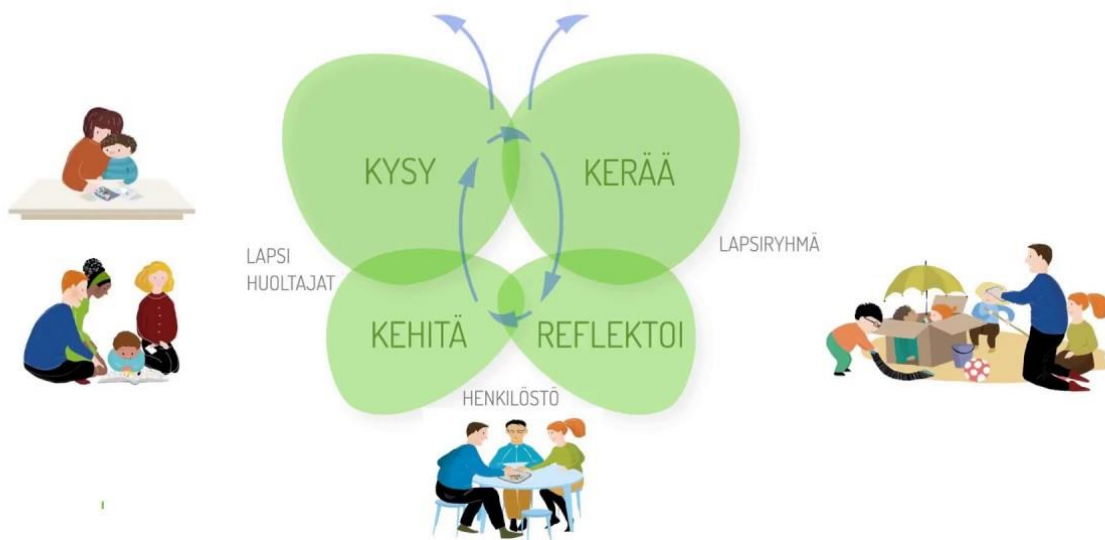
Perhepäivähoidossa hoitaja havainnoi ja dokumentoi lasta yksilöllisesti ja ryhmän jäsenenä. Hoitaja kehittää omaa toimintaansa lapsen toiminnan ja kehityksen tukemiseksi, kirjaa muutokset ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Viikkokirjeeseen liitetään viikon aikana kerättyistä pedagogisista dokumenteista tärkeimmät tapahtumat huoltajille nähtäväksi. Viikkokirjeestä huoltajat saavat tietoa lapsensa ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden mukaisesta toiminnasta.

Viikkokirjeeseen on mahdollista sisällyttää tallenteita, joissa ei ole tunnistetietoja. Tunnistetietoja sisältäviä viikkokirjeitä (valokuvat, videot) varten pyydetään tietosuojaohjeistuksen mukaan täsmälupa. Lupa kysytään Wilman lomakkeella toimintavuoden alussa tai lapsen aloittaessa hoidon. Päiväkotien pedagogisia dokumentteja sisältävät viikkokirjeet lähetetään huoltajille suojatulla linkillä.

Pedagogista toimintaa tehdään näkyväksi myös ryhmätiloissa koostamalla lasten kanssa **dokumentointiseiniä tai -pöytiä**. Näin lapset, huoltajat ja henkilöstö yhdessä pääsevät päivittäisissä tilanteissa pohtimaan, tutkimaan ja arvioimaan toteutettua toimintaa.

Jokaisella tasolla pedagogisen dokumentoinnin prosessi etenee tiettyjen vaiheiden kautta

edu.fi 2018

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

**Tässäpä on tietoa, miten lapsi
on osa Lietoa!**

Joustava pienryhmittely

- Jokainen lapsi tulee nähdä ja kuulla omana itsenään, lapsen osallisuus mahdollistuu.
- Mahdollistaa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisällöllisten tavoitteiden mukaan.
- Lasta kannustetaan ja rohkaistaan osallistumaan, vahvistetaan lapsen itsetuntoa.
- Kasvattaja suunnittelee pedagogisen toiminnan niin, että oppiminen lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä mahdollistuu huomioiden lapsen kiinnostuksen kohteet ja taitotason.
- Luo rauhallisemmat puitteet leikkiin, oppimiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen ja vähentää melua sekä stressiä.

- Lisää ja vahvistaa sekä lasten että lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta.
- Helpottaa arjen sujuvuutta, mahdollistaa resurssien oikean kohdentamisen.
- Mahdollistaa sisä- ja ulkotilojen, lähiympäristön sekä henkilöstöresurssien ja välineiden monipuolisen käytön.

Ryhmien kokoonpano, lasten lukumäärä ja toiminta vaihtelevat edellä mainittujen asioiden mukaan. Joustavat pienryhmät voivat muodostua myös yli ryhmärajojen.

Projektityöskentely

- Lasten osallisuus tulee näkyväksi projektityöskentelyn kautta. Projektien aiheet muodostuvat lasten mielenkiinnon kohteista, joihin yhdistetään varhaiskasvatussuunnitelman laaja-alaista osaamista ja oppimisen alueita.
- Projektimainen työskentely tarjoaa mahdollisuuden yhteiseen syvälliseen oppimiseen.
- Projektit voivat olla lyhyitä tai pitkäkestoisia.
- Projektit haastavat myös sietämään keskeneräisyyttä ja joskus yllättävääkin lopputulosta.
- Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma toimii projektien pedagogisen suunnittelun ja arvioinnin pohjana.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja

kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

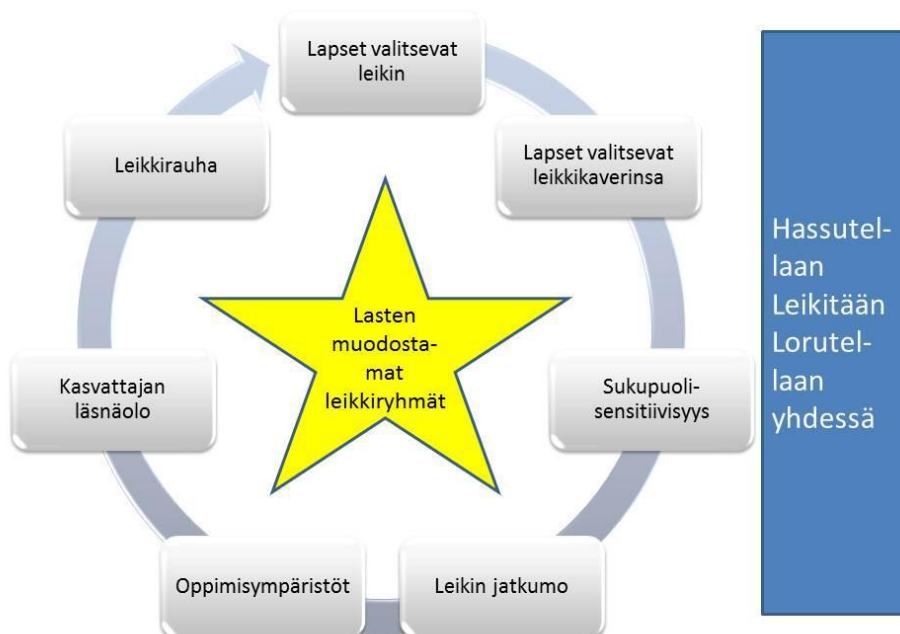
Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

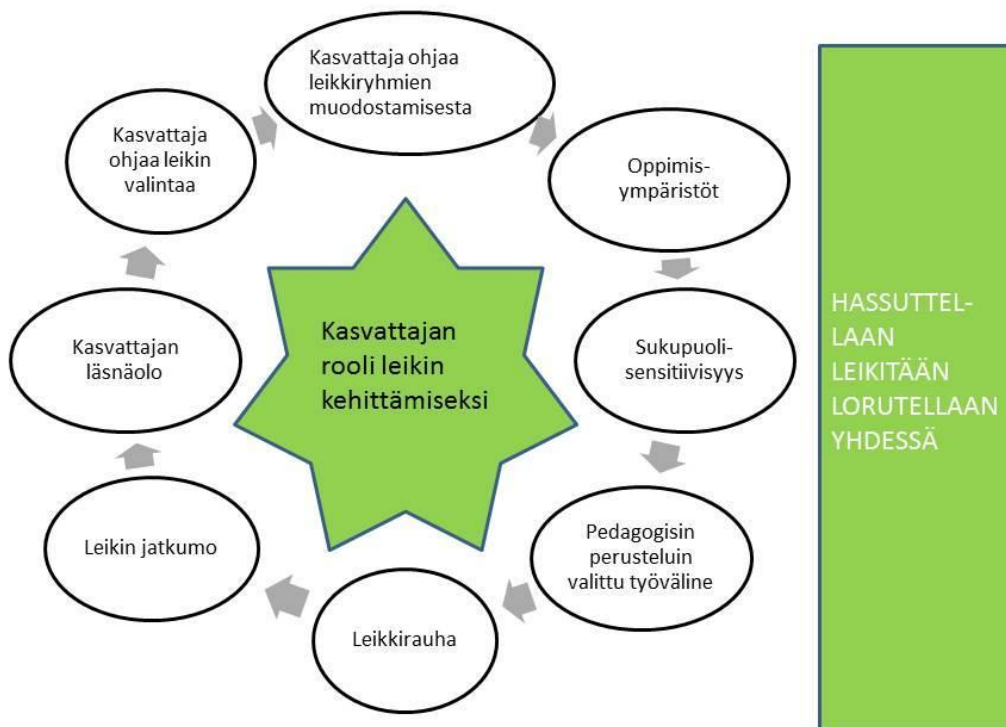

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Lapset leikkivät pitkin päivää. Leikki on yhtä arvokasta sekä sisällä että ulkona, myös kasvattajan rooli on tärkeää molemmissa ympäristöissä.

Lasten muodostamat leikkiryhmät.

Kasvattajan muodostamat leikkiryhmät.

Leikin mahdollistaminen

- Lapset suunnittelevat itse leikkejään ja ryhmäytyvät sen mukaan tai kasvattaja ohjaa ryhmän muodostumista omien havaintojensa perusteella lasten tarpeiden mukaisesti. Kummallakin tavalla muodostuneissa leikkiryhmissä kasvattajan läsnäolo on tärkeää.
- Ulkona leikkiminen on yhtä arvokasta kuin sisällä leikkiminen.
- Kasvattajan tehtävä on mahdollistaa aidolla läsnäolollaan lasten leikin toteutuminen, rikastuttamalla leikkiä sekä leikkiä rajoittavia sääntöjä kyseenalaistamalla. Aidosti läsnä oleva kasvattaja on tietoinen siitä, mitä leikissä tapahtuu ja mitä vuorovaikutussuhteita leikki sisältää, esim. haluaako lapsi leikkiä yksin vai ryhmässä.
- Lapsille sekä leikissä mukana olevalle kasvattajalle annetaan leikkirauha.
- Tilojen monipuolinen käyttö, leikkivälineiden saatavuus sekä lelut, välineet ja mielikuvituksen käyttö ohjaavat ja houkuttelevat leikkiin. Lasten osallisuus huomioidaan leikkiympäristön muokkaamisessa sekä sisällä että ulkona.
- Lapset voivat jatkaa leikkiään, vaikka seuraavana päivänä, niin kauan kuin heidän mielenkiintonsa siihen säilyy. Lapset voivat tuoda myös omia lelujaan leikin jatkumon turvaamiseksi, jolloin leikki voi jatkua vielä kotonakin. Kasvattaja mahdollistaa leikin muuttumisen leikin edetessä.

Välineet ja lelut -
innosta kokeilemaan.

- Kasvattaja hyväksyy lapsen valitsemat leikit sukupuolesta riippumatta.
- Kasvattajan tulee olla tietoinen omasta roolistaan leikissä ja sen vaikutuksesta lasten leikkiin.

KASVATTAJAN ROOLEJA LEIKISSÄ

KASVATTAJAN rooleja LEIKISSÄ

Kasvattajan rooli leikissä, SOCCA.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetus suunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömmme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Ehetytty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

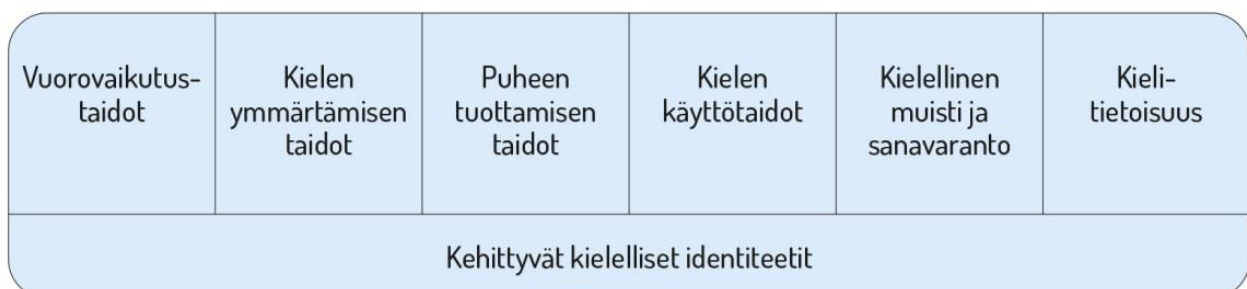
Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytyneitä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon keskustassa on kirjasto, jossa järjestään lapsille satutunteja. Päiväkotiryhmät voivat varata kirjastosta ajan kirjastopalveluiden esittelyyn.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia

tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Lasten töitä tuodaan esille mm. dokumentoinnin avulla, esimerkiksi taideteosten tai esitysten kuvaaminen. Lapsia tuetaan ja kannustetaan esiintymään luomalla siihen monipuolisia mahdollisuuksia oppimisympäristöjä muokkaamalla. Päiväkodit voivat myös järjestää taidenäyttelyitä lasten töistä. Liedon kunnantalolla järjestetään kaikille avoinna olevia näyttelyitä. Varhaiskasvatuksen lapsille järjestetään esityksiä, joissa vierailee erilaisia esiintyjiä.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin.

Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelystä annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämäntilanteita.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenvuorokiertoon leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Liettoa!

Lieto on vanhaa historiallista seutua. Kunnan alueella on useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita maisemia. Tutustumalla lähiympäristön kohteisiin ja nähtävyyksiin autetaan lasta rakentamaan kuvaa menneisyydestä ja nykyisyydestä.

Lasten kanssa on mahdollisuus retkeillä Vanhalinnan kartanon alueella, Liedon vanhassa kirkossa, Nautelankosken museo luonto- ja muinaismuistoalueella, Littoisten järven ja Verkatehtaan ympäristössä. Erilaisten tarinoiden, esineiden ja dokumenttien avulla pyritään herättämään lapsen kiinnostusta menneisiin tapahtumiin. Kirjojen, kuvien sekä vanhempien ja isovanhempien tarinoiden avulla oman alueen historian merkitys konkretisoituu.

Lasten kanssa tutustutaan mahdollisuuksien mukaan lähiympäristön yhteiskunnallisiin toimijoihin kuten pelastuslaitos, poliisi, terveyskeskus, kirjasto, seurat ja yksityiset elinkeinonharjoittajat.

Liedon kunnan varhaiskasvatukselle on laadittu Kiusaamisen ehkäisemisen -suunnitelma, jonka tavoitteena on luoda turvallinen ympäristö, jossa jokaisella on hyvä olla. Varhaiskasvatuksessa käytetään tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja kehittäviä oppimateriaaleja. Lasten kanssa pohditaan ja suunnitellaan oman ryhmän sääntöjä. Liedossa on Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma.

Vuodenkiertoon liittyviä juhlia voidaan viettää esimerkiksi kirkossa. Seurakunnan järjestämiin tilaisuuksiin osallistumisesta sovitaan huoltajien kanssa.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa

säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Luonto ja metsät ovat oleellinen osa Lietoa. Metsäretket ja luonnon tutkiminen ovat osa varhaiskasvatuksen arkipäivää ja oppimisympäristöä. Lapsia kannustetaan tutkimaan ympäristöä ja luonnon ilmiöitä monipuolisesti. Tutkimis- ja havainnointivälineet ovat lasten saatavilla.

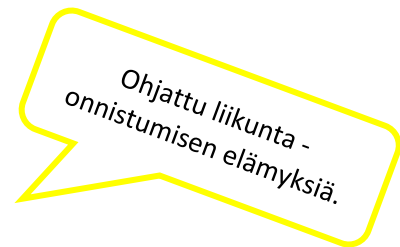
Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan.

Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojä tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa.

Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedossa lepäämiseen ja ruokailuun liittyvistä asioista sovitaan huoltajien kanssa, ja sovitut asiat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsella tulee kuitenkin olla mahdollisuus lepäämiseen päivän aikana.

Pihalla ja lähiympäristössä leikitään, liikutaan, tutkitaan. Liedossa liikuntatoimi ja varhaiskasvatus tekevät yhteistyötä päiväkotien pihojen liikuntamahdollisuuksien lisäämiseksi. Lietohallilta voidaan varata liikuntasali varhaiskasvatuksen käyttöön ja sieltä voidaan lainata liikuntavälineitä.

Varhaiskasvatus voi myös käyttää Liedon keskustan liikennepuistoa. Liedon varhaiskasvatuksessa painotetaan liikunnan merkitystä lapsen kehitykselle sekä liikunnan lisäämistä varhaiskasvatuksen ja kodin arjessa Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman avulla.

Lasten kanssa harjoitellaan tunne- ja turvataitoja.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista.

Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämisen- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä

kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen

kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kielenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

**Tässäpä on tietoa, miten lapsi
on osa Lietoa!**

Ruotsinkielinen varhaiskasvatus

Liedon kunnassa ruotsinkielistä varhaiskasvatusta järjestetään ruotsinkielisille lapsille Kisakallion päiväkodin ruotsinkielisessä ryhmässä. Mikäli ryhmään jää vapaita paikkoja, voidaan myöntää paikka myös suomenkielisille lapsille. Ryhmässä voidaan järjestää myös esiopetusta, jos Turku ei pysty tarjoamaan lietolaisille lapsille esiopetuspaikkaa.

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Päiväkodeissa voidaan toteuttaa kielirikastetoimintaa.

Ryhmässä tarjotaan säännöllisesti satujen, leikin, liikunnan ja draaman kautta mahdollisuutta tutustua esim. ruotsin tai englannin kieleen. Tavoitteena on innostaa ja motivoida lapsia oppimaan uutta kieltä.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteutus

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat eri kieli- ja kulttuuriryhmien vanhemmille ja lapsille yhdessä mahdollisuuden oppia suomen kieltä, tutustua suomalaiseen kulttuuriin ja saada uusia ystäviä. Päiväkodissa ja perhepäivähoidossa eri kieli- ja kulttuuriryhmien lapset oppivat suomen kieltä ja ystävystyvät muiden lasten kanssa.

Suomalainen varhaiskasvatus saattaa olla perheelle täysin vierasta ja siksi tutustumisvaihe on tärkeä. Perhettä rohkaistaan osallistumaan aktiivisesti varhaiskasvatuksen arkeen ja juhlaan.

Kotouttamissuunnitelma:

- Kukin lapsi saa olla ylpeä juuristaan, kulttuuristaan ja kielestään. Varhaiskasvatuksen kotouttamissuunnitelman avulla autetaan lasta sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan.
- Kotouttamissuunnitelma laaditaan yhdessä perheen kanssa liitteeksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Suunnitelman kirjaa varhaiskasvatuksen opettaja ja tarvittaessa konsultoi erityisopettajaa.

- Perhepäivähoidossa suunnitelman kirjaa erityisopettaja.

Tulkkipalvelut:

- Perheen kanssa asioitaessa käytetään tulkkia, mikäli perhe tai varhaiskasvatuksen henkilökunta katsoo sen tarpeelliseksi.

Tehostettu suomen kielen opetus:

- Liedon kunnan varhaiskasvatukselle on laadittu Suomi toisena kielenä –opetussuunnitelma, **S2-opetussuunnitelma**. Varhaiskasvatuksen opettaja laatii S2-suunnitelman lapsen varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi.

Oman äidinkielen käyttäminen:

- Vanhempia kannustetaan käyttämään omaa äidinkieltä lapsensa kanssa.
- Lapsiryhmässä huomioidaan eri äidinkielet mm. laulujen ja lorujen muodossa.

Katsomuskasvatus:

- Suomalaiseen perinteeseen kuuluvat erilaiset juhlat ja vuodenvuorokiertoon liittyvät tapahtumat ovat osa varhaiskasvatusta.
- Lapsiryhmissä oleviin eri kulttuureihin ja uskontoihin tutustuminen toteutuu arjessa.
- Jos lapsi ei osallistu järjestettävään tilaisuuteen, hänelle järjestetään vaihtoehtoista toimintaa.

Ruokavalio:

- Varhaiskasvatuksessa noudatetaan perheen katsomukseen liittyvää ruokavaliota, joka ilmoitetaan erillisellä lomakkeella, lääkärintodistusta ei tarvita.

Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry / kovalaina.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

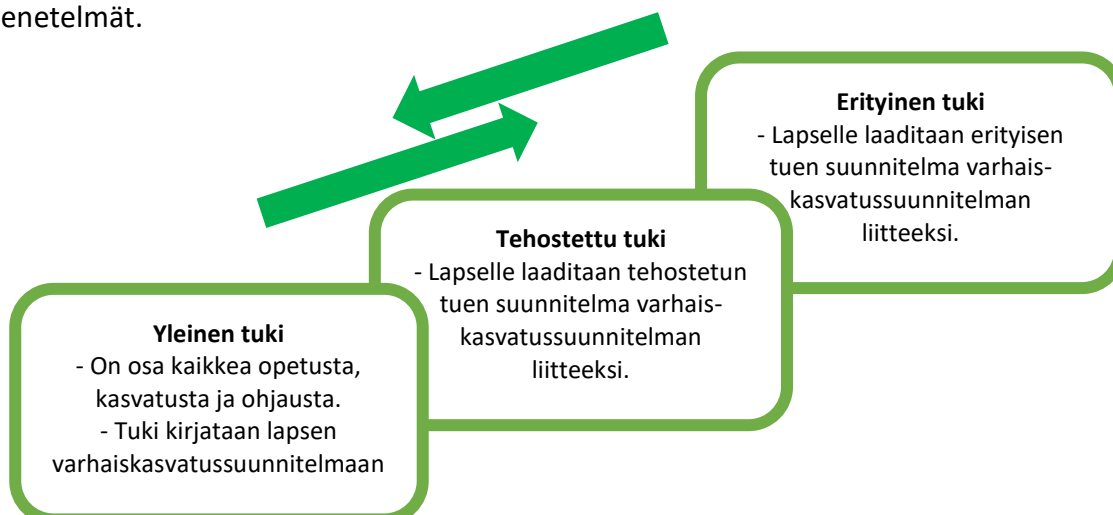

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon kunnan varhaiskasvatuksessa noudatetaan kolmiportaisen tuen mallia; yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tehostettua tai erityistä tukea tarvitseville lapsille laaditaan tuen suunnitelma yhteistyössä huoltajien, lapsen ryhmän henkilöstön ja lapsen kuntoutukselta vastaavien tahojen kanssa. Tuki suunnitellaan osaksi lapsen varhaiskasvatuksen arkea. Tuen suunnitelma on osa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja se kirjataan Wilmaan. Tuen suunnittelusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja suunnitelma kirjataan yhteistyössä ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja kanssa. Tuen toteuttamisesta vastaa ryhmän henkilökunta. Tuen arvioinnista ja sen kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Varhaiskasvatuspalveluiden kerhoissa ja puistotoiminnassa käytetään konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita lapsen tuen järjestämisessä.

Tuen suunnitelmassa sovittujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan kaksi kertaa vuodessa tai aina tarpeen vaatiessa ja samalla pedagogiselle toiminnalle asetetaan uudet tavoitteet ja menetelmät.

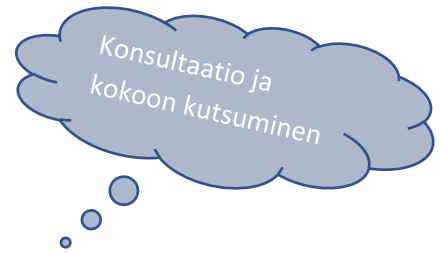
Huolen heräämisestä verkostopalaveriin

- 1.** Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla herää huoli lapsen kehityksestä, lapsen käyttäytymisestä tai perheen tilanteesta. Tuolloin ryhmän henkilöstö/perhepäivähoitaja täyttää tarvittaessa Huolen heräämisen -lomakkeen. Tämän jälkeen tarkistetaan kyseisen lapsen yleisen tuen tukitoimet osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tukitoimien suunnittelussa voidaan käyttää apuna Yleisen tuen menetelmävalikkoa.
- 2.** Havainnoista ja heränneestä huolesta keskustellaan vanhempien kanssa. Keskustelun pohjana käytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.
- 3.** Jos huoli ei keskustelun kuluessa raukea, niin varhaiskasvatuksen opettaja konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.
- 4.** Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokoaa tarpeen mukaan verkostopalaverin. Tarvittaessa perhe ohjataan tarvittavien tukitoimien piiriin ja/tai lapselle laaditaan tuen suunnitelma yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa tarvittaessa lapsen tutkimusten piiriin.

Verkostopalaveri

- tarvittaessa tuen suunnitelman laatiminen ja arviointi yhdessä huoltajien ja muiden lapsen kanssa työskentelevien kanssa.

Perheneuvola

- tunne-elämä ja sosiaaliset suhteet
- perheen vuoro-vaikutussuhteet
- traumaattiset kriisit

Terveyskeskus psykologi

- oppiminen ja kognitiivinen kehitys

Puheterapeutti

- puheen- ja kielenkehitys

Lastenlääkäri/terveydenhoitaja

- fyysinen kehitys

Lastensuojelu

- lapsen kehitystä vaarantavat olosuhteet
- lapsen käyttäytyminen
- hoidon ja huolenpidon tarve

Poliisi

- epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta

Yhteys varhaiskasvatuksen erityisopettajaan

- konsultaatio
- tukitoimien aloittaminen/tarkistaminen
- huoltajien tapaaminen
- palveluohjaus

Varhaiskasvatuksen henkilökunta keskustelelee asiasta huoltajien kanssa käyttäen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa apuna, tarvittaessa Huolen heräämisen -lomaketta ja sopii varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiosta. Tukitoimien aloittaminen/tarkistaminen.

Lapsen havainnointia jatketaan.

Huolen herääminen

- oppimisvaikeudet
- keskittymisvaikeudet
- hoidon ja huolen tarve
- lapsen käyttäytyminen
- lapsen kehitystä vaarantavat olosuhteet

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon perhekeskus kokoaa lapsiperheiden palvelut yhteen tarjoten perheille varhaista, oikea-aikaista apua ja tukea lähellä arkea, matalalla kynnyksellä.

Lastenneuvola

- terveyskeskuspsykologi: oppiminen ja kognitiivinen kehitys, koulunkäynnin poikkeuksellinen aloittaminen vuotta myöhemmin
- puheterapeutti: puheen- ja kielenkehitys
- toimintaterapeutti
- neuvolalääkäri / terveydenhoitaja: fyysinen kehitys, yhteys terveydenhoitajiin vastaavan terveydenhoitajan kautta
- terveystarkastukset: varhaiskasvatuksen henkilöstön arviot lapsen kehityksestä
- ohjaus psykologille ja puheterapeutille tapahtuu varhaiskasvatuksen erityisopettajan kautta
- Sulake-työryhmä (suunnitelma lapsen kehityksen tueksi): erityistyöntekijät (psykologi, puheterapeutti) vievät lapsen asiat käsiteltäväksi työryhmään. Esim. toimintaterapiatarpeen arviointi, erikoissairaanhoidon lähetteet

Perheneuvola

- lapsen sosioemotionaalinen kehitys, perheen vuorovaikutussuhteet, traumaattiset kriisit

Perhepalvelut

- lapsiperheiden arjen pulmat
- yhteydenotto sosiaalihuoltoon palvelutarpeen arvioimiseksi.

Lastensuojelu

- lapsen kasvuolot
- lastensuojeluilmoituksen tekeminen ohjeiden mukaisesti
- Luotsi-ohjeistus

Koulu

- esiopetuksessa koulumuotoneuvottelut yhdessä vanhempien, yleisopetuksen opettajan, laaja-alaisen erityisopettajan, pienryhmäopetuksen erityisopettajan ja starttiluokan opettajan kanssa

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri, Turun yliopistollinen keskussairaala

- erikoissairaanhoido mm. lastenneurologia, lasten psykiatria, diabetespoliklinikka ja Tikoteekki

Kehitysvamma-alan tuki- ja osaamiskeskus KTO

- erikoissairaanhoido

Pidennetty oppivelvollisuus

- Varhaiskasvatuksen erityisopettajat neuvottelevat omalle toimialueelleen kuuluvien lasten siirrosta erityisen tuen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Neuvotteluissa ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajan lisäksi mukana vanhemmat, ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja lapsen kuntoutukseen/tutkimukseen osallistuvat tahot. Samalla neuvotellaan myös lapsen tulevasta koulupolusta.
- Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja laatii sivistyspalveluiden toimialajohtajalle esityksen oppilaan siirrosta erityisen tuen piiriin.
- Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen: kuvattu kappaleessa 2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Liedon kunnassa lapsen kehityksen ja oppimisen tukea tarjotaan kaikissa varhaiskasvatustilanteissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii henkilökunnan tukena arvioitaessa tukea tarvitsevan lapsen kehitystä ja suunniteltaessa tukitoimenpiteitä.

Liedon kunnan varhaiskasvatuksessa toimii konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettajia, he muodostavat varhaiserityiskasvatuksen kehittämistyöryhmän (vek).

Liedon kunnallisessa varhaiskasvatuksessa toimii kiertävä toimintaterapeutti. Hänen tehtäviin kuuluu konsultoida henkilöstöä ja edistää lapsen kasvua ja kehitystä päivittäisten toimintojen osalta. Toimintaterapeutti toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä huoltajien kanssa.

Osassa päiväkodeista on tarpeen mukaan tarjolla varhaiskasvatusta pienennetyssä ryhmässä, jossa on laajemmin saatavilla varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) palveluja. Näissä päiväkodeissa varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa myös koko päiväkodin varhaiserityiskasvatuksesta. Lisäksi hän ohjaa ja mallintaa varhaiserityiskasvatuksen toimintatapoja. Pienennetyssä ryhmässä lapsimäärää on vähennetty ja henkilöstömäärä lisätty. Tukea tarvitsevien lasten määrä on noin kolmannes lasten määrästä.

Tuen tarpeiden mukaan päiväkotien muissa ryhmissä henkilömäärää voidaan lisätä ryhmäavustajalla. Liedossa kaikki varhaiskasvatuksen avustajat ovat ryhmäavustajia. Ryhmäavustajien tarve ja sijoittuminen päätetään vek-ryhmän toimesta.

Muissa päiväkodeissa ja avoimissa varhaiskasvatustilanteissa varhaiserityiskasvatusta toteutetaan konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjauksessa.

Perhepäivähoidossa varhaiserityiskasvatuksesta vastaa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai alueen varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Liedon kunnassa toimivissa *yksityisissä päiväkodeissa* palveluntuottaja vastaa siitä, että heillä on varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut käytössään vähintään sääntökirjan mukaisesti 4 tunti/kuukausi/ryhmä.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arviotaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö

- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Lietoa!

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tuen suunnitelmasta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa kirjaavat tuen suunnitelman lapsen varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi.

Tuen toteuttamisesta sekä sen jatkuvasta arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä ryhmän henkilöstön kanssa. Tuen suunnitelmassa sovittujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan kaksi kertaa vuodessa lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tai aina tarpeen vaatiessa. Samalla pedagogiselle toiminnalle asetetaan uudet tavoitteet ja menetelmät. Ryhmän henkilökunnan vastuulla on havainnoida ja dokumentoida lapsen tuen tarvetta ja ottaa se puheeksi sekä lapsen huoltajien että varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla on lapsen ohjaaminen tarvittavien tutkimusten piiriin sekä yhteistyöverkoston kokoon kutsuminen.

Perhepäivähoidossa hoitajan vastuulla on havainnoida ja dokumentoida lapsen tuen tarvetta ja ottaa se puheeksi sekä lapsen huoltajien että varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Erityisopettaja vastaa tuen suunnitelman kirjaamisesta ja hoitaja vastaa tuen toteuttamisesta.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla on lapsen ohjaaminen tarvittavien tutkimusten piiriin sekä yhteistyöverkoston kokoon kutsuminen.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

**Tässäpä on tietoa, miten lapsi on
osa Lietoa!**

Liedon kunnan alueella ei ole vaihtoehtoista pedagogiikkaa tarjoavia päiväkotia.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat

omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 1 ja 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Tässäpä on tietoa, miten lapsi on osa Liettoa!

Liedon varhaiskasvatussuunnitelman arviointi ja suunnitelman jatkuva kehittäminen tapahtuvat varhaiskasvatuksen pedagogisessa kehittämisryhmässä. Suunnitelmaa päivitetään kahden vuoden välein.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa sovittujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan kaksi kertaa vuodessa tai aina tarpeen vaatiessa ja samalla toiminnalle asetetaan uudet tavoitteet.

Henkilöstö arvioi ja havainnoi jatkuvasti omaa pedagogista toimintaansa. Jatkuvan havainnoinnin ja arvioinnin kautta päivitetään tiimipalaverissa ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa, huomioiden siinä myös lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Näiden pohjalta ryhmän henkilöstö muokkaa ja kehittää ryhmän toimintaa ja oppimisympäristöä.

Kerran vuodessa henkilöstö täyttää **itsearviointilomakkeen** varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta omassa työssään, joka käydään läpi tiimissä yhdessä päiväkodin johtajan kanssa.

Varhaiskasvatusjohtaja tekee vuosittain arviointikäynnit kunnallisiin päiväkoteihin. Arvioinnin kohteena on varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen yksikössä.

Liedon kunnan varhaiskasvatuksen laadunhallinta on varhaiskasvatuksen johtamista, suunnittelua, arviointia sekä toiminnan jatkuvaa parantamista asetettujen laatutavoitteiden saavuttamiseksi.

Liedossa laatua mitataan arvioimalla systemaattisesti toimintaa kehittävän arvioinnin periaatteella. Liedon kunnan varhaiskasvatuksessa kehittämisen tavoite vuosina 2021 - 2023 on positiivista vuorovaikutusta ja liikuntaa tukevaa toimintakulttuuri.

Palveluarviot toteutetaan yksikötasolla vuosina 2021 – 2023 aina alkuvuonna. Perhepäivähoito tekee oman palveluarvion.

Liedon varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään positiivista vuorovaikutusta ja liikuntaa tukevaksi.

Tavoitetila

Vuorovaikutuksen tavoitetilaa parhaiten kuvaava indikaattori valitaan Karvin Varhaiskasvatuksen laatuindikaattoreista, Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus.

Liikunnan tavoitetilaa parhaiten kuvaava indikaattori valitaan Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksista.

Tavoitetilaa kuvaava ominaisuus eli **indikaattori** voi olla yksikkö tai tiimikohtaisesti valittu.

Valituille indikaattoreille luodaan mitattavissa olevat kriteerit.

Arviointiperusteet eli **kriteerit**

Valituille indikaattoreille luodaan mitattavissa olevat kriteerit.

Arviointiperusteet eli **kriteerit**

Dokumentoitavat / mittarit: esim. kuvat, videot, tekstit, erilaiset lasten tuotokset, kyselyt, havainnoinnit, läheisyyden, aktiivisuuden tai osallisuudenkehä, sosiogrammi, jne.

Vaikutukset ja kehittämiskohteet refleктоivan keskustelun perusteella

KARVI: Vlasov ym. 2018